

İNCELEME YAZILARI :

ANVERS HAYVANAT BAHÇESİNİN 125 İNCİ YILDÖNÜMÜNDE

«Pro Nature et Scientia»

Prof. Dr. Ahmet Merdivenci*

Anvers (=Antwerpen) deyince ilk olarak akla gelen şey bu güzel şehrin 1843 yılında kurulmuş olan ve bu yıl (1968) şenliklerle ve ilmi konferanslarla 125-inci yıldönümü kutlanan Millî «ZOO» sudur.

Bu gün dünyanın zengin memleketlerinde belki daha güzel, daha büyük, her şeyce daha zengin, daha modern ve daha mükemmel Hayvanat bahçeleri vardır. Bilmiyorum. Bol para ile çok şeyler yapılabilir. Bunun tam aksine, Anvers'in Millî «ZOO» su insanların bir araya gelerek az parayla «Pro Natura et Scientia» yolunu seçerek insana hizmet etmenin çok güzel bir örneğidir.

Anvers'te bir Hayvanat Bahçesi kurma fikrinin ilk tohumu 19 Temmuz 1841 senesinde muvakkat bir komite kurulmakla atılmıştır. İki sene sonra 21 Temmuz 1843 tarihinde Anvers Zooloji Cemiyeti bu bahçeyi resmen kurmuştur. Bu yeni topluluğu idare etmek için ilk direktörlüğe Anvers tabiiyecilerinden Jacques Kets seçilmiştir. Bu zat, kurulacak müzenin değil yalnız tabiat tarihi ve etnografya müzesi olması, aynı zamanda atılan nüve Hayvanat Bahçesinin esasını teşkil etmesi gerektiği fikrini savunmuştur. Ve 1844 yılı canlı müzenin açılış merasiminde bulunan Kral Léopold I bu sosyetenin adına «Royale» (=Kraliyet) titrinin de ilâve edilmesine emir buyurmuşlardır. Böylece o gündenberi bu topluluk «La Société Royale de Zoologie d'Anvers (=Anvers Kraliyet Zooloji Sosyete)» adını taşımaktadır. Bu merasimden sonra bu sosyeteye karşı uyanan

* İst. Üniv. Cerrahpaşa Tıp Fak. Mikrobiyoloji, Trop. Hast. ve Parazitoloji Kürsüsü.

büyük ilgi alabildiğine gelişmiş ve şehrin yanbaşımda nüvesi atılan bahçenin arazisi şumüllü bir planla bu günkü şeklinde genişletilmiştir. Bahçenin arazisi birkaç tane 10-ar hektarlık araznin birleştirilmesiyle bu günkü halini almıştır. Bu gün bu sosyetenin kalbini teşkil etmektedir. Yeri merkez istasyonunun hemen bitişiğindedir.

Sosyetenin 1844 senesi kayıtlı 505 üyesi vardı. 1895 yılında 2,600 üyesi oldu. Bu gün ise üye sayısı 30,000-in üstündedir.

Gerçekten bir kültür merkezi olan bu Hayvanat Bahçesinde kışın da senfonik konserler ve temsiller verebilmek, toplantılar yapabilmek için 1897 senesi «Palais de Fêtes» (=Bayram Sarayı) binası inşa edilmiştir. Artık bu günkü ihtiyaçlara cevap veremeyen bu bina 1958-1960 yıllarında simdiki muazzam ve modern şekliyle yeniden inşa edilmiştir.

1890-1912 yıllarında bu gün gördüğümüz Maymunlar Sarayı, Kuşlar Sarayı, Romainantlar Malikânesi, Kanguru Malikânesi... yeniden modern bir şekle sokulmuşlardır.

Fakat ne yazık ki, İkinci Cihan Savaşında bahçenin bazı çok kıymetli zenginlikleri alıp götürülmüş ve bu gün dünyadan kaybolmuşlardır. 1945 senesi hürriyetin idaresinden sonra idare konseyi toplanarak bahçeyi yeniden zengin etme kararını vermiştir. Çok güç şartlarda modern bilimsel, kültürel, edükatif ve estetik ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde ele alınmıştır. Bunların başlıcaları sosyal-kültürel, bakıcıların yerleri, modern laboratuvarlarıyla bilimsel araştırma merkezi, observasyon ve otopsi salonları, karantina yerleri, kuşlar binası, hippopotamuslar binası, beyazrinoseroslar terası, alpin hayvanlar için yeni panoramik park, Afrika savanı, Afrika favnasını muhafaza etmek için özel park, antropoid maymunlar (goriller, şimpanzeler, orangutanlar) için şahane modern mesken, Okapis ve bongolar için teras, yırtıcı kuşlar, etcil memeliler, ayılar, yunus balıkları, gece hayvanları için modern meskenler, balıklar için özel akvaryumlar... hep tekrar en modern ihtiyaçlara cevap verecek şekilde yeniden inşa edilmişlerdir.

Bu gün Anvers'in Zoo'sunun en modern ve en progresif aklimatizasyon bahçesi olarak kabul edilebileceği bir gerçektir. Çünkü burada artık aklimatize olmuş çeşitli memeli hayvanlarla değişik kara ve yüzücü kanatlı hayvanlar dışarıda bahçede tamamen serbest dolaşmaktadırlar.

Bu canlı koleksiyondan başka kurumun çok zengin ve modern bir hayvan, bitki ve mikroskop müzesi de vardır ki, görülmeğe değer.

Estetik bir harmoni içinde canlı müze olan Anvers'in Zoo'su Ulus-

lararası Müzeler Konseyi (I.C.O.M.) nin verdiği müze tarifine uygun olarak estetik, edükatif, bilimsel, sosyal ihtiyaçlara en modern şekilde canlı ve cansız hayvan ve bitki koleksiyonlarıyla artistik, tarihsel... ve her çeşit kültürel tesisleriyle cevap verdiği gerçek olan medenî insanların çok güzel bir eseridir.

Tabiat Tarihi Müzesinin bir köşesi «Dr. H. Van Heurck Müzesi»dir. Bu müzenin tabiat tarihi koleksiyonları arasında 18-inci ve 19-uncu yüzyıla ait ve Van Loewenhock'un mikroskopundan başlayarak fevkalâde bir ahenk içinde tertiplenmiş her model tarihî mikroskoplar bulunmaktadır. Bu mikroskop müzesi Batı Avrupa'nın en güzel mikroskop müzesi olduğu kabul edilmektedir. 19-uncu yüzyıla ait 19,000 den fazla mikroskopik preparasyon örneği ve mikroskopik resimler vardır. Yine bu müzede dünyada Londra'daki British Museum'dan sonra ikinci derecede olan diatomeleri inceleyen dokümantasyonlar bulunmaktadır. Ayrıca 4,000-den fazla drog numunesi vardır ki, bunlar geçen yüzyılda 80 yıldan uzun bir sürede eczacılara okutulmuştur. Bu drog kolleksiyonu geçen asrın droglarını inceleme bakımından çok büyük bilimsel önem taşımaktadır.

Anvers'in canlı «Zoo» müzesinde dünyanın en ilginç hayvanlarından 65 tane canlı memeli hayvan türü, 70 tane canlı kuş türü, 24 tane canlı sürüngen türü 7 tane canlı amfibi türü ile 51 tane canlı balık türü v.s. tabii şartlarda teşhir edilmektedirler. Bunların dışında daha popüler olan yüzlerce hayvan türü hep bu canlı müzenin zenginlikleri arasındadır.

Anvers Hayvanat Bahçesinde 1,000-den fazla tropikal bitki türü de yetiştirilmektedir. Bu bitkiler bahçenin belirli yerlerine tropik bir görünüş vermektedirler.

Anvers'in canlı «Zoo»sunun sakinleri günde tahminen 2, 125 kgr. olmak üzere yılda 775 ton kadar besin maddesi tüketmektedirler.

Bu zooloji sosyetesini, bilimsel araştırmalar yapmak için İkinci Cihan Savaşından sonra araştırma laboratuvarları da tesis etmiştir. Burada çok zengin özel kitaplık, bürolar, otopsi, biyolojik kültürler, psikolojik incelemeler, mikrofotografi, film v.b. salonlar bulunmaktadır. Bu lâboratuvarlardaki çalışmalar bir Veteriner Hekimler ekibi tarafından yönetilmektedir. Ayrıca diplomalı başka araştırmacılar da çalışmaktadırlar.

Bu güzel tesisin 248 m² büyüklüğünde çok zengin ve son derece modern ve 28,000 cilt kitabı bulunan muazzam bir kütüphanesi vardır. Fauna ve flora ile ilgili çeşitli kitaplar burada bulunabilmektedir. Ayrıca «Acta Zoologica et Pathologica» adında bir bilimsel dergi yayınlamaktadırlar.

Anvers Millî Hayvanat Bahçesi'ni genişletme plânlarının özeti de şöyledir :

I. *Zooloji ilmini geliştirmek:* A) *Halk için:* 1) Yabanî tropikal hayvan (memeli, kuş, balık, sürüngen, amfibi ve artropod) koleksiyonlarını zenginleştirmek. 2) Belçika favnasını gösterir bir halk tabiat tarihi müzesi kurmak; 3) Her yıl yaz aylarında özel konulu favna ve flora sergileri tertiplemek; 4) İki senede bir olmak üzere her yıl «Bugatti ödülü» ve «Verlat ödülü» yarışması tertiplemek (bu insanlar yaptıkları şahane artistik heykel ve hayvan resimlerini eserleriyle Bahçeye hizmet etmiş olan sanatkârlardır); 5) Hayvanların hayatına ait dokümanter fotoğraf ve sinomotografik eesrler yapmak; 6) Aylık bir «Zoo» dergisi yayınlamak; 7) Her çeşit tropik hayvan yetiştirme yerleri tesis etmek, 8) Bitişikteki 36 hektarlık olan sahayı bahçeye bağliyerek tesisleri genişletmek.

B) *Bilimsel çalışmalar için:* 1) Bilimsel araştırma lâboratuvarlarını genişletmek, sayısını arttırmak ve en yeni malzeme ile donatmak; 2) Üniversite ve diğer bilim merkezleri ile işbirliği yaparak biyolojik ve patolojik araştırmaları genişletmek; 3) Profesörler ve öğrencilerin bütün kitap ihtiyacını karşılayacak kütüphane kurmak; 4) Bilimsel dergi yayınlamak; 5) Ayrı bir entomoloji topluluğu kurmak; 6) Okullara biyolojik malzeme hazırlamak; 7) Öğrenciler arasında biyolojik çalışmaları teşvik için en iyi biyolojik çalışma yapan iki öğrenciye «Jacques Kets ödülü» vermek; 8) 40 hektarlık bir arazide özel ornitolojik bahçe yapmak; 9) Genetik ve hayvan yetiştirme merkezi kurmak v.s. v.s.

II. *Botanik ilmi ile ilgili çalışmalar:* 1) Her çeşit bitki ve çiçek yetiştirmek; 2) Tropik bitkiler için kış bahçesi yapmak v.s.

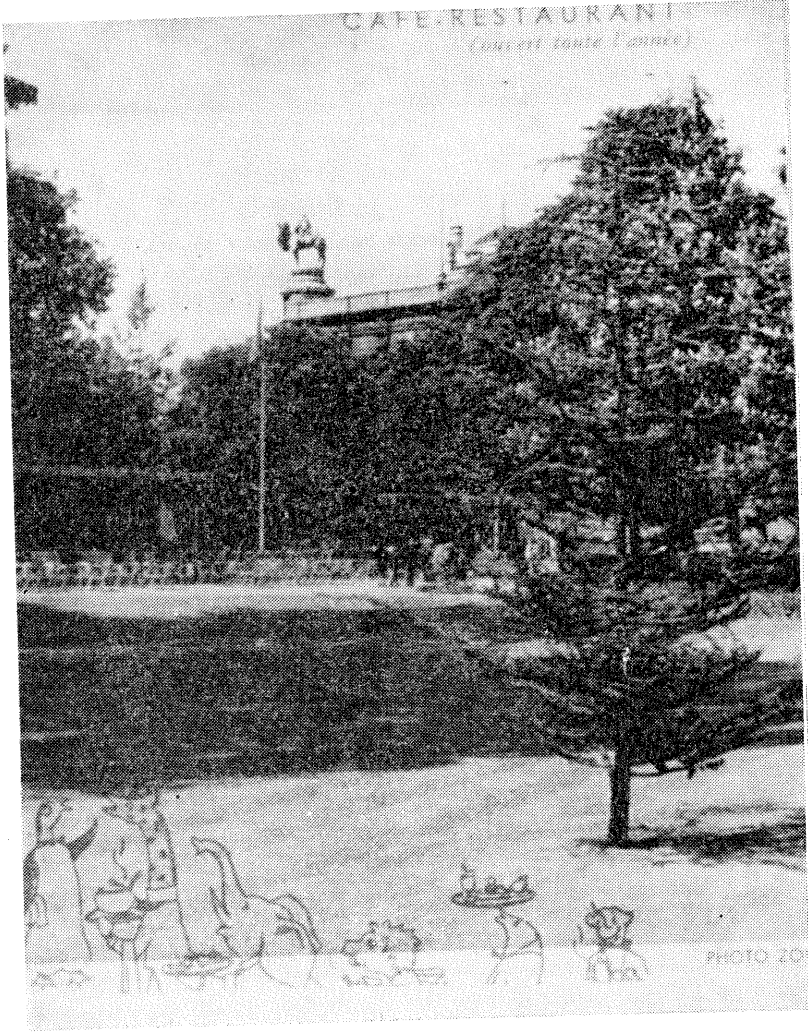
III. *Halkın kültürünü arttırmak için:* 1) Halkın anlayacağı dille konferanslar tertip etmek; 2) Bilimsel ve kültürel birlik ve ahengi desteklemek; 3) Dokümanter filmler göstermek; 4) Senfonik konferanslar, oda müziği, şarkı ve dans resitalleri tertiplemek...

Uygulanmasına başlanmış olan bu plândaki güzel şeyler insanın gönlünü sarmakta, insanı düşündürmekte... ve yurdunu düşünen her insanın beynine sapanan sorularla insanı âdeta ezmektedir.

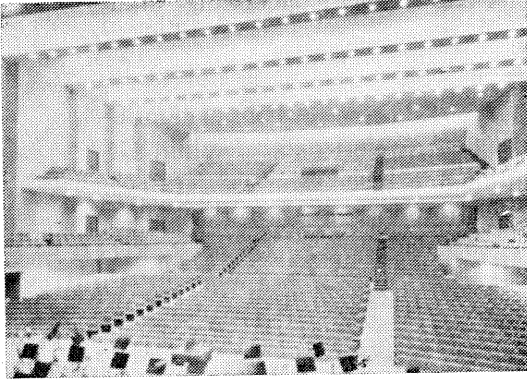
Gönül ister ki, güzel İstanbul'umuzda böyle bir tesisin daha güzeli, en güzeli yapılsın... Çünkü «gecekondu» lar değil, bu gibi tesisler güzel İstanbul'a yakışır...

Tabiatın akışı içinde bir varlık olan insan tabiatı önemsemediği oranda kültürel gelişmesini düzenler.

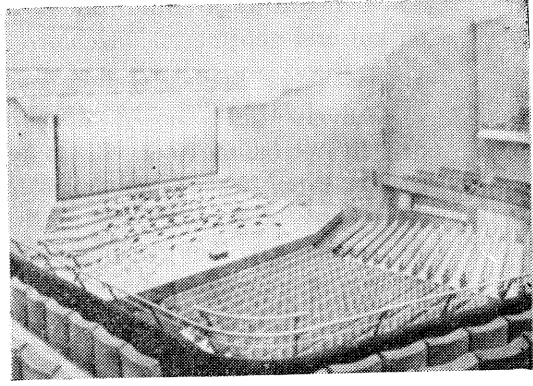
Anvers Millî «Zoo»su yılda ortalama 800,000 den fazla insan tarafından ziyaret edilmektedir. Bu sayıya cemiyetin üyeleri dahil değildir. Giriş 60 BF (= 12 TL.), öğrenciler ve üniformalı askerler için 30 BF (6 TL.) dir.

Şekil 1. Anvers Hayvanat Bahçesi'nin modern kahve ve lokantası. (Bunun karşısında şehir senfoni orkestrasının her hafta halka konserler verdiği yer bulunmaktadır).

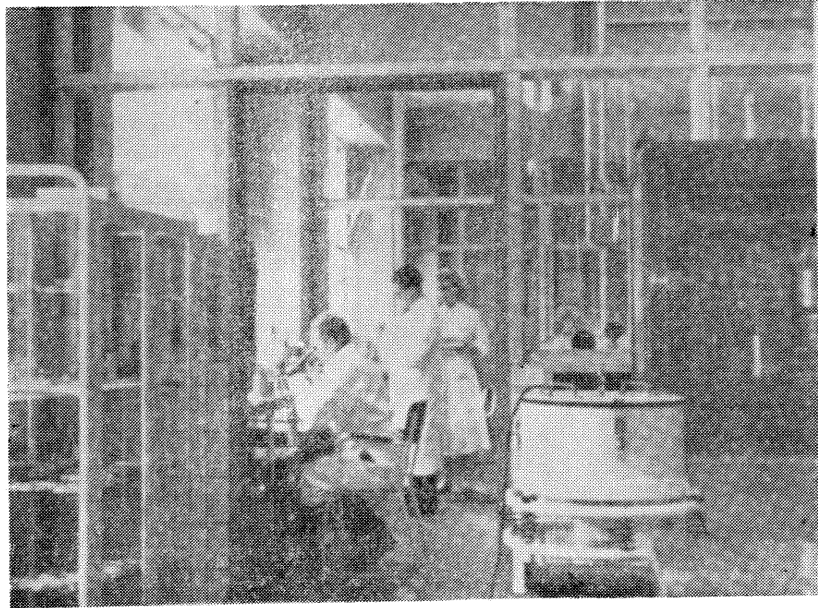

A

B

Şekil 2. Anvers Hayvanat Bahçesi'nin konferans ve kış konser salonu. A) Sahnenin görünüşü;
B) Salonun görünüşü.

Şekil 3. Anvers Hayvanat Bahçesi'nin araştırma laboratuvarlarından bir köşe.